

Muistelmateos ”Uudet juuret” on siirtolaismiehen tarinaa sodan jälkeisessä Suomessa. Siirtoväenhuollon osoittaman työpaikan ammatti jää monien vaiheiden jälkeen lopulliseksi ammatiksi, jolloin saman tien taapahtuu juurtuminen uuteen elämäntapaan ja Pohjolan väkeen. Kymmenen vuotta siviilissä ehtii kulua kymppinä tienrakennus-, talonrakennus-, voimalaitos-, koskenperkkäus- sekä suon- ja lammenkuivatushommissa opiskeluineen Oulun Teknillisessä koulussa ennen kuin todistus rakennusmestari pätevyydestä helittää.

Siirtolaisperheen sijoitusvaikeudet perhehuolteen heijastuvat.

Olli Kuokkanen

UUDET JUURET

pia elämään ristillisesti muijen ihmisten tavalla. Ei tiäl pohjosis ole miikään eleä, eletähäi myöki. Ethä sie poika parka piäse ni konsaan tuosta mihinkään . . .

En osannut loukkaantua hänen puheistaan, vaan kohteliaasti autoin häntä kuorman teossa pitkälle kärrimatkalle lähtiessään. Kovat passipat siinä sitten lähtiessä luettiin puolin ja toisin, jolloin karjalainen visiitti Ylikii-
mingille oli päättynyt.

Joulun aikana Kihniöllä käydessäni kerroin ruokapöydässä salmilaispappan ajatuksista vaimolleni niin, että isäkin sen varmasti kuuli. Hän ei vaan ollut kuulevinaanakaan, rupesi puhumaan uuden pilttuun teosta navettaan kasvavalle vasikalle, josta aikoi kasvattaa toisen lehmän, kun tuota heinääkin näyttää riittävän. Sanoi sitten olevan paremmin antaa minullekin evästä sinne Pohjolaan lähtiessäni . . .

Ehkä tältä pyhienviottomatkalta lähdin masentuneimpana palaamaan. Ja samaa huomasi vaimostani, hänkään ei siitä saattanut edes enää puhua. Silloin, jos koskaan, tuli mieleen runoilijan sanat: ”Viel’ uusi päivä kaiken muuttaa voi”.

Työt Pappilansuon asutusalueella olivat edenneet jo siihen vaiheeseen, että tammiikuun alussa oli vain muutamia satoja metrejä Pappilansuon kanavaa kaivamatta. Jäljellä oli enää suon vetelimät kohdat ja sellaisella on liika työvoima haitaksi vaan. Meillä oli neljä miestä ja he kaivoivat kahden miehen porukoissa. Silti näytti työ kanavan reunalta katsottuna hurjalta, kun miesten pitkävärtiset saappat eivät tahtoneet riittää. Uutta suokuraa valui virtanaan kanavan pohjalle. Yhden päivän aikana ei miesten onnistunut valmistaa osuukiaan valmiiksi, mutta yön valumisen ja pakkasen sitomisen jälkeen voitiin kanavaosuudet saattaa miesten kannalta luovutuskuntoon. Työmaan näkövinkkelistä katsoen näytti selväkin selvemmältä, että seuraavana kesänä tulisi olemaan vielä runsaasti puhdistustöitä, mutta aikansa kuivuttuaan maisemista tultaneen saamaan työkaluin muokattavaa peltä.

Aioin jättää suosaareen menevän asutustien rummunteon kanavan yli seuraavaan kesään, mutta tästä ei tykännyt jo suosaareen uudisasukkaaksi mennyt, etelästä muuttanut rintamamies. Hänen vaatimuksenaan piti ruveta puurummun tekoon Pappilansuon kanavaan, mikä suon vetelydestä johtuen teetäti puulavoja moneen kerrokseen, poikittain ja pitkittäin. Näin meiltä meni myöskin helmikuu Ylikii-
mingin kirkolla majailussa, jonka jälkeen talvityöt keskeytettiin ja porukka

siirrettiin Kii-
mingin kirkolla majailussa, jonka jälkeen talvityöt keskeytettiin ja porukka

siirrettiin Kii-
mingin kirkolla majailussa, jonka jälkeen talvityöt keskeytettiin ja porukka

siirrettiin Kii-
mingin kirkolla majailussa, jonka jälkeen talvityöt keskeytettiin ja porukka

siirrettiin Kii-
mingin kirkolla majailussa, jonka jälkeen talvityöt keskeytettiin ja porukka

siirrettiin Kii-
mingin kirkolla majailussa, jonka jälkeen talvityöt keskeytettiin ja porukka

siirrettiin Kii-
mingin kirkolla majailussa, jonka jälkeen talvityöt keskeytettiin ja porukka

mutta en maininnut vielä, että siitä lähti luonnonpuro johtamaan vettä Jäälinjärveen. Se puro kiemurteli niin paljon, että tekniikan miehet suunnittelivat tulevan halvemmaksi oikaista vedenjuoksu juuri Kalamäen talon ympärillä ja tätä oikaisuosa tulimme nyt talvityönä kaivamaan. Yhteyden kaivamisen lampeen ja n. 800 metriä pitkän laakso-osuuden jäädessä kesätöinä tehtäväksi. Taikka ajattelimme, että jospa tuota 800 metriä ei tarvitsisikaan ehkä puhdistaa.

Toin mukanani ne neljä kanavamiestä sieltä Ylikiiplingiltä, jotka minulla ennen töiden loppumista siellä olivat. He toimivat työmaan runkona, sillä yhtään kanavamiestä ei silloisesta Kiiplingin kortistosta löytynyt. Kortistomiehistä tuona lyhyenä työnkestoajana ehti muutama oppia kanavankaivajan taidon, vaan heitä ei ollut montta. Loput raivasivat puita ja johdattelivat "lirua" kaivetulla osuudella.

Minä ihastuin kovasti Jäälinkylään ja ryhdyin heti alkuun kuulostelemaan ja katselemaan asuntoa, jonka saisi vuokrata vaikkapa meille kaikille kolmelle: isälle, vaimolleni ja minulle. Aavistelin kyllä, että isän tulosta tänne Pohjanperille ei nyt ollut varmaa, vaan vaimolleni ja minulle. Pääsinkin tiedusteluissani jo niin pitkälle, että kesällä se kenties voisi tapahtua. Tällä tiedolla lähetin kirjeen kotiin, jossa kehoitin vaimoani suorittamaan tiedusteluja isän suhteen.

Haaveet omasta asunnosta Jäälinkylässä katkesivat, kun talvityön loppua Peukaloisen lammen kuivatuksessa minut siirrettiin Somerovaraan tutkimaan tietä Kääriänkorpeen ja saman, toisen lisäasutusalueen kanavia. Asunnokseni tuli se sama toimistohuone Herralassa, jossa oli aikaisemminkin majoillut. Taikka se tuli niin kuin pääasunnokseni, sillä kevään kuluessa en joka yöksi jaksanut hiihtää Herralaan saakka, vaan yövyin Kellarikoskelta alueelle siirrettyssä hirsikämpässä, jätkien seassa. Varsinkin siinä vaiheessa, kun lumet alkoivat sulaa ja hiihto kävi vaivalloiseksi, sekä loppui viimein kokonaan maantiellä.

Kun muualta tuolloin hiihtokeli loppui, niin meillä suon vaakitsijoilla se vain parani. Asia oli nimittäin niin, että Törmänen oli pitkin kevättä tehnyt kaiken muun tutkimustyön täysin valmiiksi, mutta jätti kaiken vaakitus työn minun huolekseni. Ehdinkin vaakita tielinjan ja suurimman osan kanavistakin "hyvän sään" aikana eli lumen aikana, mutta sitten kun lumet lähti ja jalankulku kävi soiden tulvien aikana hankalaksi, teimme jäljelläolevien vähäisten vaakitus töiden osuuden suksien päältä suolla hiihtäen. Törmänen nimenomaan toivoi tällaista, jotta

hän saisi kaikki paperit panna kuntoon kesän aikana seuraavan talven töihin nähdessä. Vilauttelipa minullekin jonkinlaista pakkolomaa toukokuuksi, koska muihin töihin ei vielä voitu ryhtyä.

No, tulipa sekin tehtyä. Ylikiiplingiläisen haitarinsoittaja Antti Meriläisen kanssa me sen teimme. Minä hoisin koneen ja kirjanpidon ja Antti näytti lattaa. Vaihdon aikana Antti paineli suksen tiiviisti suorahkan sekaan ja suksen päälle tuli sitten latalle vaihtopiste. Minä puolestani matalaturpeisella kohdalla painoin koneen jalat kovaan maahan saakka, jolloin sain ottaa lukemat miltei polvillaan. Paksuturpeisella kohdalla olin helisemässä koneen tasapainossa pitämässä, sillä kone nojasi vain turpeeseen. Ei siinä voinut kovin äkkipikaisia liikkeitä tehdä saatuttaakseen edes 5 cm:n tarkkuuden vaakituksessa. Usein jouduttiin uusimaanakin, kun kierros kiintopisteeltä kiintopisteelle meni umpeen ja virhe ylitti tuon 5 cm.

Sanoisin, että kolminkertainen aika normaalivaakitukseen verraten silloin kului. Mutta silti verraten hyvin se puupohjainen suksi määrän rahkan päällä luisti. Jalat siinä aluksi tahtoivat väsyä, mutta samalla vahvistuivat niin, että normaali kävely pyhäkengissä tuntui pumpulina liirelyttä. Ja tulihan tuo nähtyä oikein palkan päällä, kuinka luonto heittää keväällä kesäiseen elämänsä. Ehkäpä linnutkin ihmettelivät moisia suon kulkijoita, joita varmaan ei kovin usein soilla liiku kirkkaina kiiteltävine vaakituskoneen linseineen.

Törmäsen vilauttelemaa pakkolomaa ei tarvittu toukokuun ajaksi, ja oli juuri kesäkuun neljäs, kun Ylikiiplingille kesäisiin puuhiin mennessäni Oulun kautta katselin armeijan paraattia Oulussa. Olin nimittäin saanut tehtäväkseni saattaa loppuun puhdistuksineen työt Ylikiiplingillä ja Vepsänkylässä sekä laskea näiden jälkeen Peukaloisen lammen vedet Jäälinjärveen.

Värväsin neljän miehen kanavaporukan työhön, ja joka porukka osoittautui kaikin puolin sopivaksi juuri kaivamatomien pätkien kaivun loppuunsaattajaksi ja talvella kaivettujen osuukien luovutuskuntoon puhdistajaksi.

Sitä ennen olin vuokrannut kamarin Jäälinkylästä, noin niinkuin alkuun. Kesäkuun alusta vuokrasopimus astui suusanallisesti tehtynä voimaan ja siitä käsin operoin sitten edellä kerrotut työt polkupyörällä ajaen tai onnikalla pyörineni kulkien. Se oli ensimmäinen askeleeni Kihniöltä irroittautumiseeni, mikä ei kuitenkaan tämän kesän aikana vielä

onnistunut. Otin nimittäin pari viikkoa juhannuksen höyryillä lomaa siinä saumassa, kun Ylikimingin työt alkoivat tulla valmiiksi niiltä osin, mitä suon märkyden vuoksi voitiin tehdä ja loppujen töiden jäädessä tehtäväksi lomalta palattuani.

Lomalla en tohtinut kieltäytyä isän touhuamista peltotöistä, vaan tein niitä niinkuin sanotaan ”pitkin hampain”. Kuitenkin vaimoni ilostui kovasti kamarin vuokraamisesta ja aikoi tulla syysloman jälkeen luokseni asumaan, sanokoonpa pappa mitä lystää. Hän aikoi kyllä valistaa itsääni kesän kuluessa ja ottaa yhteyttä sisareeni Koskenkorvalla. Toivoitin hänelle vain hyvää menestystä Pohjolaan lähtiessäni.

Peukaloisen lammen vesienlaskuun tuli aika otolliseksi heinäkuun puolivälissä. Kuljimme kolmeen nieheen tutkimassa paikkoja juuri varsinaisen vedenjuoksutuksen alkamisen edellisenä päivänä. Kaikki vaikutti kuivalta ja talvityönä tehdyn kanavaosuuden luiskat tuntuivat kovilta ja kestävältä kovaan veden virtaukseen. Peukaloisen lammen rannalla, luonnon puron suulla, ehdotti maanomistajien edustaja-kasööri meille Törmäsen kanssa uintia vielä viimeisen kerran Peukaloisen lammen vedessä. No, sen me teimme ja emmekä pitäneet kovaa kiirettä puoleutemisessa, vaan annoimme Luojan kirkkaan auringon rauhassa kuivatella ihoamme. Tunsimme tapauksen historiallisuuden kukin mielesämme, sillä eihän sitä sentään kovin usein osallistuta maisemakartan muuttamiseen lampia hävittämällä. Vai häviääköhän tuo nyt sitten täysin kokonaan? Tästä sukeutui keskustelu:

— Ei se papereiden mukaan tule täysin häviämään tuo lampi, sillä tutkimuskartan mukaan keskelle tulee vieläkin jäämään vesipotero, tuumi Törmänen.

— Ei sitä ole suunniteltukaan täysin kuivaksi laskea. Oli tarkoitus vain saada heinämaata lammen rannoilta lisää, selitti isäntämies.

Kuuntelin keskustelua ja katselin nyt lammen maisemia heinämaiden kannalta. En jaksanut uskoa tuohon teoriaan, vaan sanoa tokaisin:

— Kun eivät vain maisemat rumentuisi ja rannoista tule sellaisia, jotka eivät ole käyttökelpoisia edes lintujen pesimäalueiksi.

Niinkuin siinä sitten kävikin. Vesi ei lähtenyt kokonaan ja lampi näytti kuivatuksen jälkeen maailmanlopun jälkeiseltä maisemalta. Niin rumaa se oli, ja havaitsimme, että nyt ei kenelläkään ollut kesäaikana asiaa lammen rannoille, sillä kaivamamme kanava ei alkuunkaan jaksaa

nut kuivattaa aluetta. Heikoksi jäivät kiiminkiläisten isäntien heinämaat Peukaloisen maisemissa!

Vedenlaskun jälkeen totesimme Törmäsen kanssa, että varsinainen ja lopullinen puhdistustyö ei tämän kesän aikana onnistu, vaan on se jätettävä seuraavaan kesään, jolloin ehkä maisemat ovat kuivuneet ja nähdään alaosan kaivamistarve. Tämä sopi hyvin minun suunnitelmiini asunnon suhteen.

Kun työt Peukaloisen kuivatuksessa päättyivät suunniteltua aikaisemmin, jäin minä työttömäksi Törmäsen porukassa tällä kertaa. Piiristä määräsivät parin-kolmen kuukauden ajaksi siirtymaan Pudasjärven Paukkerinharjulle, missä tietyt Jaalangan asutusalueelle alkaisivat lähihivikkoina. Tuosta asutusalueesta piti tulla sen hetken suurin, ja oltiin sitä suunniteltu jo useiden vuosien aikana.

Vietin viikonlopun omassa kamarissani. Tai ainakin yöt siellä, sillä päivät kuluivat hauskassa seurassa Oulussa. Jopa niin hauskassa, että suorastaan ilomielin erkanin siitä, sillä sehän oli vähällä johtaa kaksoisnaimisiin.

Polkupyörämatka Kurenalta Paukkeriin hahdutti kaikki houreet ja höyryt päästäni, eikä tulevan korteeritalon uskovainen isäntäväki huomannut mitään minun synnillisestä viikonlopustani. Siitä samasta talosta sain myös ruoan, ja johon taloon sitten myöhemmin majoittui koko työmaan esikunta toimistoineen. Kuin myös talon pirttiin lentojatkät, joita sillä työmaalla oli pakko pitää työssä, paikallisen väen tullessa vasta peltotöiden loputtua kuvaan mukaan. Minä tulin kuitenkin rakennusporukasta ensin työmaalle. Odotellessani muita työnjohtoon kuuluvia ja varsinkin vastaavaa rakennusmestaria, minulla oli kylliksi aikaa tutustua tulevaan tielinjaan, kuin myös pudasjärveläiseen maalaiselämään heinänteon ja viljankorjuun aikana. Erikoisesti on jäänyt mieleeni heti ensipäivinä tekemäni patikkamatka Paukkerinharjasta pitkin tielinjaa Kivikkovaaraan, missä kovan maan osuus loppui ja sitten tuli suomalaisema eteen. Kivikkoharjun reunalta tarkkailin siellä kivien päälmoida ja jyristä valtavasti. Se oli elämässäni koetuista ukonilmoista mahtavin, minkä silloin näin ja koin. Salamat isivät yhtenä komeaan kivirakkaan, mistä Kivikkoharju lienee saanut nimensäkin. Ihan siinä sai vanha tykistömies verryttellä muistiaan vastaavanlaisen tykistökeskitykseen, sillä räisevä ja paukkuva salama sai kivikossa kivet lente-

lemään siruina korkealle ja kauas. Tunsin tuona aikana oman pienuutteni ja mitättömyyteni, suuren kiven alle suojautuessani.

Sitä työmaata kesti kaksi ja puoli kuukautta. Minä oleilin koko ajan Pudasjärvellä, käymättä edes vuokran maksussa Jäälänkylässä. Postitse hoidin sen asian. Muuten, siitä työmaasta ehti kehittyä melkoinen ennen loppuaan ja jälkeä tuli paljon. Sitten, kuten tavallista valtiolla, ilmoitettiin vain määrärahojen loppuneen ja käskettiin työt lopettaa heti ja työväki lopputilitytää.

Minä lähdin tämän jälkeen vuosilomalleni Kihniöön. Lomaa kertyi kaikkiaan kome viikkoa. Sienä ja marjoja poimien se aika kului siellä, väliillä keskustelin isän kanssa Kihniön mökin myynnistä, mikä sai papan alkuun raivoon, mutta isä alkoi todisteluani jälkeen hiljalleen tottua ajatukseen. Vaan en koskaan unohda sitä tuskaa, minkä ajatus näytti synnyttävän hänen kasvoilleen, ja joka sai hänet istumaan hiljaisena tuntikausiksi. Minä säälin vanhaa miesparkkaa, jonka sota seurauksineen oli saattanut tähän tilanteeseen, ja joka oli hänelle kotihimisenä täysin outo.

Vaan ei isäni ollut paha ihminen. Hän oli jälleen valmis jäämään yksin mökkiin ja kehoitti vaimoani matkaani joulun saakka. Ehdotin kahden viikon aikaa luonani, jolloin järjestelimme uuden asunon Jäälänkylässä kuntoon ja hän palaisi sitten joulun saakka isän luo. Joulunpyhien aikana oli sisareni ilmoittanut tulevansa miehineen hake- maan isääni sinne heille lopullisesti, ja jonka jälkeen mökki Kihniöllä myytäisiin ja huusholli siellä hävitettäisiin. Näin sitten tehtiinkin ja isän karjaa lupauti naapurin naisväki käydä hoitamassa.

Sen kahden viikon aikana, minkä vaimoni oli luonani Jäälänkylässä, saimme hommattua asunon aivan entisen läheisyydestä. Nyt näyttivät asiat lähtevän luistamaan ja vähää ennen vuoden vaihdetta oli suunnit- telemamme operaatio pantu täytäntöön. Elin nyt täysin omassa huus- hollissa, yhdessä aviovaimoni kanssa. Isä taas oli saanut hyvän kodin si- saren luona Koskenkorvalla. Häntä ei mikään muu tuntunut harmitta- van Kihniön mökin myynnin jälkeen kuin se, että hän ei nyt omistanut maatilaa missään. Se oli kertakaikkiaan paha isku hänelle.

Syyspuolen, lomani jälkeen, tein Törmäsen porukassa kaikenlaisia pikkututkimuksia. Ja se oli hyvä, että sain tehdä niitä Jäälän kodista kä- sin, sillä ne kaikki olivat Kiimingin kunnan puolella. Kohteita oli sellai- sia kuin Jolosjoen perkaussuunnitelman pikkutäydennykset ja Paavon-

suon kuivatuskanava. Joulun jälkeen olin hyvin vähätöinen, kun Some- rovaaran asutusalueelle ei täksi talveksi saatukaan rahaa lisäalueiden te- koa varten. Itse Törmäsenkin joutui nyt siirtymään Haukiputaan Uk- kolanperälle, missä Paha-, Väärä- ja Sataojan kanavat olivat saaneet rahaa. Törmäsen hyväksyi sitten minut avustavaksi työnjohtajaksi sin- ne, ja näin jouduin ensi kertaa lähtemään uudesta Jäälänkylän asunnos- tani komennukselle. Tosin viikoksi kerrallaan, sillä toki sunnuntaiksi matkustin vaimoni luo.

Tämä ei ollut aivan ensimmäinen työpaikkani Haukiputaalla, sillä pariviikkoisen ehdin olla Onkamon kylässä tehtävissä kuivatustöissä en- nen Paha-, Väärä- ja Sataojan työmaalle tuloani. Se jäi paremminkin pikavisitiiksi, enkä siellä ehtinytkään tehdä juuri mitään, sillä tiesin Törmäsen kutsuvan minut pois sieltä kun hän saa asiansa kuntoon ja siirto hänen savoitaan on mahdollinen.

Tukikohtamme tuli siis Haukiputaan Ukkolanperälle, joka on yli 40 kilometriä Oulusta pohjoiseen. Sinne mentäessä maanteitse tulee Oulus- ta kulkea Oulu — Kemi maantietä lähes 40 km Kemiin päin, jolloin on käännyttävä oikeaan Ukkolanperän viitalta osoitetulle tielle, ja jota pääsee aivan radan varteen saakka. Täältä, rautatien varresta eräästä talosta, saimme vuokrattua asunon maalaistalosta herraporukalle. Se tuli talon kamariin. Pirtin puolella saimme emännän laittamaa hyvää maalaistuokaa, joten herraporukan asiat olivat näin ollen kunnossa ko- ko talven ajaksi. Tähän herraporukkaan, joka taloon majoittui, kuului kaksi muuta miestä minun lisäksi. Nimitäin mittaporukan vanhin eli vaakitsija ja varastonhoitaja. Törmäsen itse sai vuokrattua tilapäisä- sunnon Halosenniemen tehdasyhdyskunnasta, ja jonne hän toi myöskin perheensä väliaikaisesti.

Mainitsin jo Halosenniemen tehdasyhdyskunnan, mutta Haukipu- taalla oli siihen aikaan muitakin saha- ja tehdaslaitoksia, nimittäin Mar- tinniemiellä sijaitseva Rauma-Repolan paperimassatehdas ja suuri saha- laitos, Haukiputaan kirkon läheisyydessä sijaitseva Santaholman saha ja Pateniemessä, joka oli niinä aikoina Haukiputaan kuntaa vielä, si- jaitsee suuri Oulu Oyn sahalaitos. Yllä mainitut teollisuuslaitokset myi- vät suurimman osan tuotteistaan ulkomaille ja näin ollen vienti oli ke- hittänyt satamatoimintaa niin Martinniemielle kuin Pateniemeenkin. Näin ollen paikkakunnan niin sanottu irtotyövoima oli täysin työllistet- tynä laivaustöissä kesäisin. Haukipudas oli jo silloin enemmän työläis-